

Russocki, Stanisław

"Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945", Vaclav Vaněček, Praha 1970 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 62/4, 740-741

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

cypatu trudno jest wskazać jakąś konkretną datę; zanik charakterystycznych dla niego instytucji społecznych i ustrojowych rozciąga się jednak na cały wiek trzeci.

Przedstawienie instytucji państwa rzymskiego w IV wieku mimo jego zwięzłości, należy do najlepszych partii skryptu. Ze sporów o to, gdzie umieścić kres starożytności, a więc i wykładu — M. Jaczynowska wyszła bardzo szczęśliwie, opracowując starannie wiek IV i otwierając perspektywę na to, co działo się w toku następnych dwu wieków.

Przyszły uniwersytecki podręcznik będzie wymagał odpowiedniej oprawy ilustracyjnej i kartograficznej. Nade wszystko jednak potrzebna jest bibliografia, zestawiona inaczej niż to się dotychczas praktykowało. Znaleźć się w niej powinny obok podstawowych prac obcojęzycznych (zarówno podręczników, jak i monografii) te prace polskie, które niezależnie od daty wydania pozostają aktualne. Trzeba byłoby posegregować je wedle okresów a nawet opatrzyć małym komentarzem. Wydaje się nam celowe wprowadzenie do bibliografii nawet prac popularno-naukowych na dobrym poziomie, oczywiście z zaznaczeniem ich charakteru. Zabiegi te będą pracochłonne, ale opłaca się w wypadku podręcznika trafiającego w studenckie ręce. Rozprawy polskie pozostają pozycjami najbardziej dostępnymi nie tylko ze względu na słabą znajomość języków obcych, ale i na nie najlepsze zaopatrzenie naszych bibliotek w literaturę obcojęzyczną. Bibliografia winna zawierać wykaz tłumaczeń dzieł literatury rzymskiej, uwzględniający również tłumaczenia w artykułach.

Przypomnijmy, że nasze postulaty odnoszą się do przyszłego kształtu podręcznika. Ukazanie się skryptu M. Jaczynowskiej daje nam wszelkie szanse na szybkie jego opracowanie, a to czy zostaną wyzyskane — zależy już tylko od PWN.

Jan Trynkowski, Ewa Wipszycka

Vaclav Vaněček, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, wyd. III-gie zmienione, „Orbis”, Praha 1970, s. 535.

Poważną trudność w prowadzeniu badań porównawczych, uwzględniających sprawy czeskie, stanowi brak po stronie naszych południowych sąsiadów obszerniejszych, nowoczesnych pod względem metodologicznym i warsztatowym ujęć syntetycznych różnych aspektów ich przeszłości¹. W badaniach nad dziejami instytucji państwowych i prawnych nikogo dziś nie zadowolą prace J. Kaprasa czy O. Peterki. Przeżyte pod względem metodycznym i faktograficznym, pomijają one w dodatku milczeniem obszary czesko-słowackich dziejów doby nowszej — XIX i XX stulecia.

Pionierski trud opracowania bardziej nowoczesnego zarysu dziejów państwa i prawa na ziemiach czeskich i słowackich podjął zaraz po wojnie, wybitny mediewista, profesor Uniwersytetu Karola w Pradze — Vaclav Vaněček². Stopniowo, w kolejnych edycjach skryptowych skromniutki, dwustustronicowy zarys zaczynał rosnać, udoskonalać swą treść metodologiczną i dydaktyczną. W 1964 roku ukazało się pierwsze książkowe wydanie omawianego zarysu, licząc wtedy 617 stron druku. Ścisłe dydaktyczne przeznaczenie książki, konieczność wtłoczenia w ramy jednego tomu ponad tysiącletniej historii Czechów i Słowaków, już wtedy zmuszały autora do nader skrótowego ukazywania i to jedynie wybranych zagadnień³. W odniesieniu do epoki feudalnej, w szczególności zaś okresu poprzedzającego narodziny monarchii

¹ Por. nasze uwagi na tych łamach t. LIX, 1968, z. 3, s. 507 nn.

² V. Vaněček, *Malé dějiny státu a práva v Československu*, Praha 1947. Por. recenzję W. Hejnosza CzP—H, t. II, 1949.

³ Por. recenzję skryptu — z 1961 r. J. Bardacha, CzP—H t. XIV, 1962, z. 1 i z 1964 r. W. Polačka t. XVIII, 1966, z. 1.

stanowej w XV w. autor odsyłał czytelnika do własnych, pogłębionych analiz wielu kwestii nad którymi pracował jeszcze przed wojną, czy zaraz po roku 1945⁴. Tezowe niejako ujmowanie spraw społecznych i ustrojowych ulegało rozwinięciu w partiach trudniejszych dla studenta, a odnoszących się do instytucji prawnych. Nowe, a przez to i bez większych zastrzeżeń odbierane było to, co autor przedstawił na temat XIX i XX wieku.

Względy techniczne, jak pisze V. Vaněček, nakazały mu dalszą kondensację tekstu w nowym wydaniu. Dokonano jej przede wszystkim kosztem następujących partii materiału: okres przedpaństwowy, doba husycka, rozumowana bibliografia (!), aneksy. Te ostatnie, zatytułowane „Materiały dla pogłębionego studium niektórych działów dziejów państwa i prawa w ČSRS” (s. 525—551), zawierały trzy studia autora, publikowane uprzednio przeważnie w językach obcych, a dotyczące: prawa górniczego w dobie przedhusyckiej, rodzinnych niedziałów majątkowych oraz rozwoju zgromadzeń stanowych w Czechach. Poza tym nowe wydanie zachowało układ poprzedniego, a jego kolejne paragrafy, opatrzone ciągłą numeracją, poddano raczej nieznacznym zmianom redakcyjnym i to głównie w odniesieniu do dziejów najnowszych. Konieczność jeszcze większego skracania wielu wywodów, a także bibliografii skłoniła natomiast autora do szerszego niż poprzednio powoływania w przypisach własnych studiów monograficznych.

Już w chwili ich ukazywania się znaczyły one niejednokrotnie zwrot w dotychczasowej czeskiej historiografii⁵. Z tego też względu, a także biorąc pod uwagę wielostronny, późniejszy dorobek naukowy i dydaktyczny autora, można sformułować pod jego adresem pilny postulat — przygotowania (samemu lub wspólnie z gronem współpracowników, których tylu wychował) obszerniejszej, bodaj dwutomowej wersji syntezy, mogącej służyć z wielkim pożytkiem zarówno jego rodakom, jak i badaczom obcym.

Stanisław Russocki

Françoise Piponnier, *Costume et vie sociale. La Cour d'Anjou XIVe—XVe siècle*, Civilisations et Sociétés 21, Sorbonne, École Pratique des Hautes Études, VIIe Section: Centre de Recherches Historiques, Paris — La Haye 1970, s. 429, ryc. 48.

Książka ta jest doniosłym wydarzeniem w bogatej francuskiej literaturze kostiumologicznej. Po raz pierwszy zerwano z tradycyjnym bazowaniem prac z zakresu historii odzieży na zabytkach muzealnych, ikonografii i najbardziej dostępnych źródłach pisanych: literaturze pięknej, pamiętnikach i nielicznych inwentarzach ruchomości. Autorka omawianej pracy wykorzystała przede wszystkim źródła pisane stosunkowo nieliczne dla XIV i XV wieku. Wśród tych źródeł nie ma prawie jeszcze najbardziej przydatnych dla historyka odzieży inwentarzy ruchomości w postaci spisów wypraw ślubnych czy rzeczy zmarłych właścicieli. W związku z tym autorka oparła się na źródłach znacznie trudniejszych do zanalizowania i bardziej rozproszonych: na różnego rodzaju rachunkach dworskich i ilościowościowych wykazach zakupów. Drobniązgową analizą tych fragmentarycznych źródeł doprowadziła do podstawowych ustaleń z zakresu produkcji i użytkowania rozmaitych typów ubiorów

⁴ Por. podsumowanie wyników w: *Vnitřní organizace Čech a Moravy v době přemyslovské*, „Věstník Ceske Akademie Věd a Umeni” t. LI, 1942, z. 1 oraz *Prvních tisíc lét. Předstátní společenská organizace a vznik státu u Českých Slovanu*, Praha 1949 (rec. W. Hejnosza CzP—H t. V, 1953).

⁵ Por. uwagi F. Seibta, *Land und Herrschaft in Boehmen*, HZ t. 200, 1965 oraz nasze *Z badań nad czeskim systemem beneficjalnym*, CzP—H t. XXIII, 1971, z. 1.